

SKORAJ VSE, KAR JE ČLOVEK POSTAVIL NA GORAH, JE VZELA NARAVA

VRHOVI GORA BREZ OZNAK?

ALBIN VENGUST

V Delu smo 26. julija 1995 lahko prebrali članek **Lada Stružnika** z gornjim naslovom, v katerem smo zvedeli, da so v vaseh pod Storžičem dali pobudo, da bi na vrhu »njihove« 2132 metrov visoke gore postavili oznako. V Ministrstvu za okolje in prostor tega niso podprli, ker je po njihovem s stališča varstva narave to nesprejemljivo.

V nadaljevanju zapisa si novinar zastavlja vprašanje: ker utegnejo nastati podobne pobude tudi drugje — ali naj bi na vrhovih naših gora dovolili na novo postavljati oznake in kakšne? Treba je namreč upoštevati, da slovenski gorski svet meji na avstrijskega in italijanskega, kjer je označevanje vrhov nekaj povsem običajnega. Na avstrijskih vrhovih so križi, na italijanskih pa najpogosteje Marijini kipi.

V krajevni skupnosti Bela so dali pobudo, da bi na vrhu Storžiča znova postavili križ. Pozneje so privolili, da bi namesto križa, ki je izrazito ideološki simbol, postavili drugačno, nevtrarno oznako. Odločili so se za tristranično piramido s sončno uro, označbami smeri in zvončkom ter zaščitenim prostorom za vpisno knjigo. Tak načrt so tudi predložili v zahtevku, ki so ga vložili na upravni enoti v Kranju.

Kranjsko planinsko društvo je v planinskem domu na Kališču organiziralo pogovor in nanj povabilo precej ljudi iz planinskih vrst in pristojnih institucij. Večina udeležencev je nasprotovala tako radikalnemu stališču, kot ga imajo na Ministrstvu za okolje in prostor. **Franc Ekar**, predsednik PD Kranj, je menil, da se bomo težko izognili označevanju najvišjih vrhov. Pri postavljanju oznak bi morali upoštevati tako geografske, arhitekturne in etnografske značilnosti okolja kot tudi planinsko stroko in preventivni namen oznak.

Na članek sta se v Delovih Pismih bralcev zelo hitro oglasila znana gornika **Janez Lončar** iz Tržiča in **Pavle Šegula** iz Škofje Loke. Obadva sta etično in ekološko argumentirano odklanjala kakršnokoli onesnaženje vrhov slovenskih gora. Tudi čašteni Aljažev triglavski stolp prav nič ne polepša temena najbolj obiskane gore na Slovenskem. Res je, da so že nekaj časa slovenski vrhovi Kanin, Mangart, Kepa, Stol, Košutnikov turn in Mrzla gora oskrunjeni s tujčevimi oznakami — križi; vendar vsi stoje za mejno črto ali v Italiji ali Avstriji. Vsi križi so bili postavljeni po drugi svetovni vojni v obrambo pred komunistično nevarnostjo z juga.

Ni bilo treba dolgo čakati na odziv iz Kranja. Oglasil se je sam predsednik PD Kranj **Franc Ekar**. Ovrgetel je Lončarjevo trditev, da na Storžiču ni bilo nikdar križa, in poskušal zagovarjati svoje prepričanje, »da bi se vsaj del slovenskih vrhov ponovno ali na novo opremil z označbami vrh gore, kamor bi namestili vpisne knjige, žige. Znamenje bi bilo med drugim pripomoček geodetom pri vizirnih postopkih, obenem pa oblikovanje, ki je najbližje kraju.« Za sklepe s posveta na Kališču

»Kakšno znamenje vrh slovenske gore« pa pove, da »so bili planinsko osveščeni tako, da naj bo znamenje vrh gore oblikovano tako, da bo okolju in večini obiskovalcev dopadljivo. Imelo naj bi preventivno vlogo, obenem pa bi bila to popestritev in atraktivnost v mozaiku turistične ponudbe.«

Kmalu smo dočakali repliko. Pavle Šegula se je ponovno ogasil. Brez nivoja je satirično opisal, kam nas bo pripeljalo označevanje vrhov slovenskih gora: »Naj okinčamo vrhove z znaki strank, portreti poslancev in vodij, simboli verstev in ideologij, katerih pripadniki živijo v naši deželi? Naj bodo na vrheh »oznake« s parcelnimi številkami, priimki in naslovi lastnikov? Naj tja namestimo reklamne table SQ industrijskih produktov za vse bolj materialistično in potrošno miselnost Slovencev? Vse ima svojo mejo, tudi sklicevanje posvetov in izbiranje sobesednikov.«

Čez sedem let vse prav pride, svetuje slovenski pregovor. Pobrskal sem po svoji fototeki; v njej imam shra-

Umrl je dr. Miha Potočnik

V soboto, 28. oktobra, je v jutranjih urah v 89. letu starosti preminil **dr. Miha Potočnik**, častni predsednik Planinske zveze Slovenije, odličen alpinist in član plezalske zlate naveze, gorski reševalec, organizator slovenskega planinstva, član in

vodja jeseniške podružnice Skale in eden od glavnih igralcev v prvem slovenskem filmu V kraljestvu Zlatoroga.

Po končanih pravnih študijah leta 1933 na ljubljanski Univerzi je opravljal odvetniški poklic na Jesenicah. Med vojno je aktivno sodeloval v narodnoosvobodilnem boju, po vojni je bil direktor jeseniške Železarne, pomočnik ministra za komunalne zadeve Slovenije, tajnik Ljudske skupščine Slovenije in sodnik Ustavnega sodišča Slovenije. Za svoje delo je prejel vrsto visokih državnih odlikovanj in planinskih priznanj.

Pogreb na ljubljanskih Žalah v petek, 3. novembra, je bil sicer v krogu družine in prijateljev, vendar se ga je udeležilo nekaj sto ljudi, največji del iz planinskih vrst. Žaro s pokojnikovimi posmrtnimi ostanki so položili v družinski grob v lepem, sončnem zgodnjem popoldnevu, ki ga je na severnem obzorju krasila kulisa Kamniških planin.

Vrh Brane 29. avgusta 1940: tole je ostalo od križa, v katerega je kdovekolikokrat udarila strela

Triangulacijska točka na Krvavcu, fotografirana 11. februarja 1949: navadno je na glavi granitnega kvadra, ki je običajno zabetoniran v zemljinu

Foto: Bine Vengust

njene filme ali fotografije, ki so vsaj sedemkrat po sedem let stare, in tudi več. Za tole kočljivo temo, ki bo nemara še kako zanimiva za gorniško srenjo in tudi širše, jih imam kar nekaj na voljo. Morda bodo celo »argumentiran« prispevek še za koga drugega, ne samo za moje prepričanje, da vendarle vsaj v gorah dopustimo Naravi — Stvarnici, da bo v miru in neovirano gradila in po svoje razdirala naravno okolje; mi bodimo njeni skromni in ponižni gorniki-občudovalci. Bodimo varuhi neokrnjene narave: nič ne spreminjajmo in dodajajmo; kajti vse, kar je človek-napuhnjeneč postavil na gorske vrhove, je žalostna kreitura in graditeljska ter umetnostna ničevost! Človek — intelektualno bitje naj se zato razumsko podredi Naravi in njenim zakonitostim; saj je njen sestavni del in ne gospodar nad njo.

Sredi tridesetih let tega stoletja so verni katoličani postavili v bližini naselij na višinskih točkah mogočno število evharističnih križev. Tudi gore so jih morale nekaj sprejeti. Najbolj znan in mogočen je bil vsekakor

škrlatiški, delo jeseniških skalašev, katerega je avgusta 1935 blagoslovil ljubljanski knezoškof **Gregorij Rožman**. Na križu je bila pritrjena ploščica s posvetilom ponesrečenim gornikom. Po vojni je križ brez potrebe podrla roka primitivnega človeka in ga vrgla v prepad.

Tudi kamniški gorniki so leta 1934 na vrhu Brane postavili velik evharistični križ iz železnih cevi. V času, ko je po Evropi že divjala druga svetovna vojna, sem 29. avgusta 1940 fotografiral skromni ostanek nekdanjega križa. Strela je bogve kolikokrat udarila vanj, pa tudi zmrzal in silni viharji so na njem razkazovali svojo moč. V ozadju Brane je Mrzla gora in na njenem grebenu ni opaziti na lesene piramide in ne križa, ki so ga Avstrijci postavili v šestdesetih letih.

Med gorniki je razširjeno mišljenje, da je heliotrop, kot ga vidimo na fotografiji iz septembra 1957 na Mrzli gori, vedno postavljen na najvišjo točko gore in da je to triangulacijska točka. Oboje je napačno. Geodeti in geometri postavljajo tako heliotrop kot triangulacijsko točko v načelu na vrh gore, če je to najboljša točka v razmerju do drugih točk in če konfiguracija vršnega temena to dopušča. Na Kuciju blizu Ljubljane je triangulacijska točka I. kategorije, vendar je kakih 50 metrov ali še več oddaljena od najvišje grebenske točke. Triangulacijska točka je na glavi granitnega kvadra, ki je običajno zabetoniran v zemljinu, kar je lepo videti na fotografiji Krvavca dne 11. februarja 1949. Danes te triangulacijske točke ne morete več videti, ker je pred več leti delovni stroj kvader prelomil na dvoje in od takrat je na Krvavcu ni več. Sicer jih pa danes sodobna geodetska služba lahko pogreša, ker satelitska in laserska tehnika dajeta bistveno točnejše rezultate. Zato je Ekarjeva trditev, da bo predvideno heliotropsko znamenje na vrhu Storžiča med drugim pripomoček geodetom pri vizirnih postopkih, iz trte zvita.

O triangulacijski točki je pisal tudi odličen planinski pisatelj **Janko Mlakar** v spominskem članku ob stoletnici rojstva **Jakoba Aljaža** tole: »Nemški alpenvereinovci so imeli Aljažev stolp za prvi napad na njihovo posest. Tožili so Aljaža, da je uničil s stolpom podzemeljsko triangulacijsko točko I. reda, da se mora zato stolp podreti. Deželni geometer **K.** (češki Nemeč), ki je vložil tož-

Štetje na vrhu gore

Avstrijski Alpenverein, planinska zveza sosednje države, se je lani prvič odločil šteti gornike, ki so šli na Grossglockner, da bi spoznala morebitno nevarnost, ki gorski naravi grozi zaradi prevelikega števila obiskovalcev. Od začetka julija do konca septembra minulega leta je prišlo na 3798 metrov visoko goro, ki je najvišja gora Republike Avstrije, 4900 planincev. Če primerjamo, so isti čas v Švici na Matterhornu, 4478 metrov visoki gori, naštel 3000 gornikov. Na najvišji gori sveta, na Mount Everestu, je lansko pomlad plezalo 294 alpinistov, 90 od teh se je lahko pohvalilo, da so priplezali na vrh.

Povprečno 54 gornikov, kolikor jih pride v sezoni dnevno na vrh Grossglocknerja, bi po mnenju strokovnjakov že lahko kar precej industrializiralo naravo.

Modni himalajski gori

Letošnja spomladanska himalajska plezalna sezona je bila spet v znamenju dveh gor. Mount Everest in Čo Oja. Na Everestu (8848 m) je bilo uspešnih kar 15 odprav in le ena neuspešna, člani te neuspešne odprave pa so bili zato na Lotseju. Zadnji zabeležen pristop ima že številko 223. Čo Oju (8201 m) je imel na obisku »samo« devet odprav in vse so bile uspešne. Odprava iz Slovenije je z *Acorn Pepelnikom* opravila 160. pristop na to goro, ki je bil letošnji najzgodnejši, že 18. aprila, avstrijsko-nemška odprava pa je 1. junija prav tako iz Tibeta po klasični smeri opravila že 172. pristop na goro.

F. S.

bo, je tolažil razburjene člane kranske sekcije Alpenvereina, češ da bo moral Aljaž stolp podreti in plačati 1000 goldinarjev globe. Aljaž je pa za vso zaroto vedel, se sam pri sebi smejal in Nemce vlekel. Ko je prišel pri Šmercu z načelnikom kranske sekcije skupaj in mu je ta rekel, da stolpa ne bodo pustili, ga je Aljaž hinavsko prosil: »Prosim Vas, pustite stolp pri miru. Saj veste kaj je 'pleh'. V petih letih ga sne rja in vsega je konec.« Načelnik je temu zadovoljno prikimal v veselem pričakovanju, da stolp v dvajsetem stoletju ne bo več stal. Pa stoji že petdeset let in rja ga še ni končala. Nemci so potem pravdo izgubili, ker je stotnik **Schwarz** dokazal, da podzemeljske triangulacijske točke sploh ni bilo in da so civilni geometri postavili samo leseno piramido. Pozneje je prosil Aljaža, da sme vzeti stolp za mero, kar mu je ta seveda z največjim veseljem dovolil. Stotnik je potem sredi stolpa zakopal škatlo s pergamentom kot pravo triangulacijsko točko, Aljažu pa je rekel, da je stolp prišel pod državno varstvo, da pa ostane še njegova last.

Aljaž je svoj stolp skrbno opremil. Postavil je vanj tri stole, dva samovara, šest kositrnih kozarcev, barometer, termometer in posodo špirta. Razen stolov je kmalu vse zginilo...«

Janko Mlakar je to veselo prigodo napisal pred petdesetimi leti na podlagi Aljaževih zapiskov. Letos mineva že sto let, odkar stoji Aljažev stolp — goriško zavetišče na vrhu Triglava. In takšno zavetišče je bilo pred sto leti še kako potrebno, saj ljudje niso poznali

Heliotrop na Mrzli gori, fotografiran septembra leta 1957: takšna znamenja niso vedno na najvišji točki gore

vremenske napovedi. Če je današnja vremenska napoved slaba, potem ne gremo v hribe. Zato Aljažev stolp že dolgo ni več v prvotni funkciji, ampak je postal najzlahtnejši spomenik Jakobu Aljažu.

Jakob Aljaž na svoj stolp ni dal križa, ampak zastavico z izrezano letnico 1895. Aljaž je bil svetovljan in je presodil, da križ ne spada na goriško zavetišče, ampak na kapelico na Kredarici in seveda na sakralne objekte v dolini. Prav je, da spoštujemo njegovo voljo in pustimo gorsko naravo prvobitno, da jo bodo zanamci lahko enako sproščeno uživali, tako kot smo jo mi v naši mladosti.

namesto komentarja

PLURALIZEM

Planinska zveza Slovenije je nepolitična in nestrankska organizacija, kot je bilo dogovorjeno ob družbenih in političnih spremembah v Sloveniji pred nekaj leti. Vendar je tudi v slovenski planinski organizaciji nekaj politike, kot jo je v prav vsaki človekovi dejavnosti; politika je, na primer, že to, ali naj bi vse povedali svojemu članstvu in če mu ne bi čisto vsega, kaj naj bi mu zamolčali.

Od konca druge svetovne vojne do vnovične uvedbe večstrankarskega sistema v Sloveniji in do samostojnosti naše republike v slovenski planinski organizaciji ni bilo prav veliko polemik, posebno takih, v katerih bi kdo poskušal oporekati odločitvam planinskega organizacijskega vrha. Kdor natančno lista po Planinskih vestnikih, najde na njegovih straneh zapise o ljudeh, ki so jih celo izključili iz organizacije, ker so želeli misliti čisto s svojo glavo in so to tudi glasno povedali. Kdor je hotel imeti ljubi mir in mirno delati na svojem (tudi planinskem) področju ali celo biti funkcionar, je moral marsikatero svoje zasebno mnenje prilagoditi sklepu vrha.

V primerjavi s tistimi časi je sedanji Planinski vestnik prav nesramno polemičen, kar nekaterim bralcem, navajenim dosedanje manire, ni čisto všeč. Ne zanimajo jih, pravijo, nesoglasja ali celo prepiri v organizaciji, svoj gorski svet želijo tudi v reviji videti idealistično lep, kakršen je takrat, ko imajo z njim neposredne stike. Ker tak svet lahko doživljajo samo sami v njem, jih organizacija večidel sploh ne zanima: člani PZS so samo zaradi ugodnosti, ki jih nudi, vse drugo v njej se jih ne tiče.

Kot vemo, brez organizacije ni niti ugodnosti, saj je organizacija postavila koče in uredila pota in poskrbela za družabnost in sprejela pravila igre in se dogovorila glede norm obnašanja in opozarjala na red in izposlovala varstvo ogroženega dela tega sveta — in še za marsikaj drugega je poskrbela. Preden se je dogovorila za marsikaj tega, so preudarni člani organizacije povedali o vsem men svoja mnenja, ki nasprotni strani nemara niso bila všeč, kot niso zdaj.

Kratkovidno bi bilo torej nasprotna mnenja in drugačne poglede zavijati v staniol in celofan ali jih celo skrivati pred pogledi najširše planinske javnosti. Naj ljudje zvedo za vse pametne zamisli, da se bodo potem lažje odločili. Saj je tudi to del prave splošne demokracije, mar ne!

Marijan Rastresen